

**Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvointi- ja
kokonaisturvallisuusvaliokunnan mietintö:
Kohti väkivallatonta Pirkanmaata**

Valiokuntamietinnön hyväksyminen

Valiokuntamietintö hyväksyttiin yksimielisesti.
Tampereella 06.02.2025

Valiokuntamietinnön työstämiseen osallistuneet valiokunnan jäsenet ja varajäsenet:

Roope Lehto, Mikko Aaltonen, Hanna-Maria Grann, Teija Hautanen, Iikka Jäntti, Esa Järvenpää, Kirsi Kaivonen, Aino Rantamäki, Marika Puolimatka, Arto Grönroos, Iina Hänninen, Stiina Lahikainen, Mirka Löf, Kati Tähtinen, Satu Hintikka, Nina Alanen, Mira Anttila, Carita Ojala ja Johanna Peltonen.

Sisällys

VALIOKUNTAMIETINNÖN HYVÄKSYMINEN.....	2
SISÄLLYS	3
JOHDANTO.....	4
TYÖRYHMÄN TOIMINTA JA MIETINNÖN TARKOITUS	4
PIRHAN TYÖNTEKIJÖIDEN KOKEMA VÄKIVALTA JA VÄKIVALLAN UHKA	6
TAUSTA.....	6
TILANNE	9
TOIMENPIDE-EHDOTUKSET	13
PALVELUIDEN PIIRISSÄ OLEVIENTEN ASIAKKAIDEN KOKEMA VÄKIVALTA JA VÄKIVALLAN UHKA.....	15
HYVINVOINTIALUEELLA ON VELVOLLISUUS EHKÄISTÄ VÄKIVALTA.....	15
LÄHISUHDEVÄKIVALTA EI TUNNISTETA EIKÄ SIIHEN PUUTUTA, MIKÄ TULEE KALLIIKSI.....	17
AMMATTILAISTEN VÄKIVALTAOSAAMISTA ON LISÄTTÄVÄ.....	18
PIRHAN VASTAANOTTOTILOJEN TURVALLISUUTEEN ON KIINNITETTÄVÄ HUOMIOTA MYÖS ASIAKKAIDEN NÄKÖKULMASTA ...	20
VÄKIVALLAN EHKÄISYYN TARVITAAN RIITTÄVÄT RESURSSIT	22
TOIMENPIDE-EHDOTUKSET	24
LASTEN JA NUORTEN VÄKIVALTATILANTEET: KOULUVÄKIVALTA	26
KOULUVÄKIVALTA ILMIÖNÄ.....	26
SOSIAALISEN MEDIAN VAIKUTUS.....	27
KOULUVÄKIVALLAN ENNALTAEHKÄISY JA HAVAITSEMINEN	28
ANKKURITOIMINTA OSANA KOULUVÄKIVALTATYÖTÄ JA MONIAMMATILLISEN TYÖN MERKITYS	30
TOIMENPIDE-EHDOTUKSET	31
LÄHTEET JA KIRJALLISUUTTA.....	34

Johdanto

Työryhmän toiminta ja mietinnön tarkoitus

Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvointi- ja kokonaisturvallisuusvaliokunta jakoi mietinnön aiheen kolmen alaotsikon alle *Pirhan työntekijöiden kokema väkivalta ja väkivallan uhka, Palveluiden piirissä olevien asiakkaiden kokema väkivalta sekä Lasten ja nuorten väkivaltatilanteet: kouluväkivalta*. Valiokunta perusti jäsenistään osatyöryhmät työstämään mietintöä näiden kolmen eri teeman ympärille. Ryhmien työtä ovat koordinoineet valiokunnan puheenjohtaja Roope Lehto sekä hallintoassistentti Anna-Sofia Kujansuu.

Työryhmät kuuluivat asiantuntijoita niin omissa pienryhmiensä tapaamisissa kuin myös yhteisessä valiokunnan kokouksessa. Vuoden 2024 viimeinen valiokunnan kokous joulukuussa keskittyttiin mietinnön asiantuntijakuulemisiin. Hyvinvointi- ja kokonaisturvallisuusvaliokunnan asiantuntijakuulemiset 12.12.2024:

- Taru Herranen, vastuualuejohtaja (sosiaalipäivystys ja kriisityö), Pirha: *Ankkuritoiminta Pirkanmaalla*
- Noora Kannisto, suunnittelupäällikkö (väkivallan ehkäisyn kokonaisuus), Pirha: *Väkivallan ehkäisy Pirkanmaalla*
- Maria Antikainen, yhdenvertaisuustyön johtaja, Setlementti Tampere: *Kiusaamisväkivalta*
- Satu Hintikka, väkivaltatyön johtaja, Setlementti Tampere: *Väkivallan ehkäisy järjestöissä*
- Marita Husso, sosiaalipolitiikan professori, Tampereen yliopisto: *Lähisuhdeväkivalta tutkimusten valossa*

Pirhan työntekijöiden kokema väkivalta ja väkivallan uhka -työryhmä kuuli omissa tapaamisissaan myös seuraavia asiantuntijoita: Teemu Partanen (riskienhallintapäällikkö), Taru Kotiniitty (HR-palvelupäällikkö), Minna Malkamäki (psykiatrinen sairaanhoitaja, luottamusmies), Elina Kulmala (sairaanhoitaja, varaluottamusmies), Sari Huttunen (palveluvastaava kehitysvammaisten asumispalvelut), Sanna Hoppu (ensihoidon ylilääkäri).

Palveluiden piirissä olevien asiakkaiden kokema väkivalta ja sen uhka -työryhmä haastatteli Ensiapu Acutan tilanteesta myös Päivi Rajamäkeä (ensihoidon lähihoitaja).

Lasten ja nuorten väkivaltatilanteet: kouluväkivalta -työryhmä lähetti mietintöä varten sähköpostitse lausuntopyynnöt Pirhan opiskeluhuollon vastuualuejohtaja Marja Nurmi-Vuoriselle, Pirhan sosiaalityön johtaja Hanna Lähteenmäelle (lastensuojelun sosiaali- ja perhetyö), perhepalveluiden vastuualuejohtaja Terhi Huttuselle sekä Sisä-Suomen poliisin rikoskomisario/tutkinnanjohtaja Markus Antilalle.

Pirhan työntekijöiden kokema väkivalta ja väkivallan uhka

Osatyöryhmän jäsenet: Mikko Aaltonen (ryhmän pj.), Hanna-Maria Grann, Teija Hautanen (ryhmän varapj.), Iikka Jäntti, Esa Järvenpää, Kirsi Kaivonen, ja Aino Rantamäki.

Tausta

Sosiaali- ja terveyspalveluiden työntekijät kohtaavat työssään väkivaltaa ja sen uhkaa. Tämä pitää paikkansa myös Pirkanmaan hyvinvointialueen ja sen työntekijöiden osalta. Aiheeseen on kiinnitetty myös valtakunnallisesti huomiota. Ammattiliitot ovat nostaneet aiheita esille ja media on huomionnut asian. Tehyn vuonna 2021 julkaiseman kyselyn mukaan henkinen ja fyysinen väkivalta ovat arkipäivää sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten työssä. Vastaajista 69 prosenttia kertoi kokeneensa työssään fyysisen väkivallan uhkaa. Helsingin Sanomat uutisoi 30.9.2024 Pirhan työntekijöiden kohtaamasta väkivallasta ja haastattelu artikkeliinsa kahta työntekijää. Joulukuussa 2024 Akava Works julkisti yhdessä Työterveyslaitoksen kanssa tehdyn tutkimuksen, jonka mukaan hyvinvointialueilla 60 prosenttia sosionomeista ja 53 prosenttia sosiaalityöntekijöistä on kokenut väkivaltaa tai sen uhkaa asiakkaiden toimesta.

Väkivalta ja sen uhka voi esiintyä työssä monessa muodossa. Fyysinen väkivalta voi olla esimerkiksi lyömistä, potkimista, raapimista tai esineillä heittämistä. Ei-fyysinen väkivalta on esimerkiksi työntekijän ammattitaidon tai ulkonäön asiantonta kommentointia, alentavaa puhetta ja muuta asiantonta käytöstä. Väkivallan uhka voi olla selkeää työntekijän uhkaamista fyysisellä väkivallalla, se voi myös olla epäselvempää väkivaltaan viittaamista ja uhkaavan tilanteen aikaansaamista. Tähän kuuluu myös väkivaltainen ja aggressiivinen puhe. Erilaiset uhkaukset voivat olla hyvin monimuotoisia. Uhkaukset voivat kohdistua työntekijään suoraan tai epäsuorasti. Uhkaukset voivat kohdistua myös työntekijän perheeseen tai muihin läheisiin.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden työntekijät ovat kohdanneet väkivaltaa aiemminkin ja se on ollut läsnä työssä aina. Väkivalta ei ole ollut aiemminkaan hyväksyttävää, mutta asenne sitä kohtaan on ollut toinen. Tilanne on kuitenkin muuttunut. Työntekijät kohtaavat työssään väkivaltaa aiempaa useammin ja väkivalta on raaistunut. Väkivaltaa ei myöskään enää haluta sivuuttaa eikä siitä haluta vaieta.

Potilaiden ja palvelukäyttäjien käytöksessä voidaan havaita muutos aiempaan. Kynnys väkivaltaan tai sillä uhkaamiseen on madaltunut. Väkivallasta ja sen uhasta on tullut työssä toisella tavalla arkipäivää kuin aiemmin. Usein väkivaltaisen käytöksen taustalla ovat päihteet. Palveluihin hakeutuu paljon päihtyneitä tai heitä kohdataan työtehtävissä. Yleistynyt huumeiden käyttö, lääkkeiden päihdekäyttö ja muuntohuumeet tekevät ihmisistä arvaamattomia ja aggressiivisempia. Asunnottomuus ja muut hankalat elämäntilanteet vaikuttavat ihmisten käyttäytymiseen. Asenne muita ja myös työssä olevia sosiaali- ja terveysalan työntekijöitä kohtaan on muuttunut. Esimerkiksi ensihoidon henkilökunta ja pelastushenkilökunta kohtaa työssään hyvin paljon useammin väkivaltaa ja sen uhkaa, eikä heidän työnsä nauti enää samalla tavalla laajaa kunnioitusta kuin aiemmin.

Oman ryhmänsä väkivallassa ja sen uhassa muodostavat muistisairaat. Väestön ikääntyessä myös muistisairaiden määrä kasvaa. Aina ei voida tietää henkilö kohdatessa kärsiikö hän muistisairaudesta, joka aiheuttaa väkivaltaista käytöstä. Väkivalta tilanteet voivat olla yllättäviä ja mahdottomia ennakoita. Väkivaltaista käytöstä voi esiintyä myös haastavasti käyttäytyvillä kehitysvammaisilla henkilöillä ja henkilöstöön kohdistuva väkivalta voi olla yleistä esimerkiksi asumisyksiköissä. Asumisyksiköissä, joissa asukkaat usein tunnetaan, pyritään ennakoimaan väkivallan laukaisevia tilanteita mutta aina ei voi olla mahdollista tietää edeltä mikä aiheuttaa väkivaltaista käytöstä.

Väkivalta saattaa olla myös omaisten tai saattajien aiheuttamaa. Tällaisissa tilanteessa väkivallan tai sillä uhkaamisen voi aiheuttaa myös huoli omaisen tai läheisen saamasta hoidosta. Tilanteesta ja tausta huolimatta se ei kuitenkaan ole hyväksyttävää. Yleisesti ihmisten asenne muita ihmisiä sekä sosiaali- ja terveysalan työntekijöitä kohtaan on muuttunut. Toista ihmistä ja hänen koskemattomuuttaan ei kunnioiteta enää samalla tavalla kuin aiemmin. Kuormittavat tilanteet, jotka liittyvät esimerkiksi omaan tai läheiseen terveyteen, voivat johtaa väkivaltaiseen käytökseen, jota ei muissa tilanteissa itsekään hyväksyttäisi. Työssä kohdattu väkivalta on myös aiempaa raaempaa. Väkivallan tarkoituksena on vahingoittaa ja siinä saatetaan käyttää välineenä erilaisia astaloita. Väkivallalla uhkaamisen tarkoituksena on aiheuttaa syvää pelkoa omaa ja läheisten turvallisuutta kohtaan.

Sosiaali- ja terveyspalveluissa eri ammattiryhmät kohtaavat väkivaltaa eri määrissä ja eri tavalla. Henkilöstön kokemus on, että väkivaltaa tavallisimmin kohtaavat hoitotyöntekijät. Vastaavasti esimerkiksi lääkärit eivät kohtaa väkivaltaa tai sen uhkaa yhtä usein. Voidaan katsoa, että väkivalta ja sen uhka saattavat vaihdella työtehtävän sekä koulutustason mukaan.

Suomalaisessa terveydenhuollossa potilaan oikeudet ovat olleet hyvin korkeassa arvossa. Se vaikuttaa myös vakivaltilanteisiin puuttumiseen. Potilailta ja palveluiden käyttäjiltä hyväksytään käytöstä, jota ei muissa palveluissa hyväksyttäisi. Tilanteisiin voi olla lieventäviä näkökulmia, kun ihminen ei ole vastuussa omasta toiminnastaan esimerkiksi mielenterveyden ongelmien tai muistisairaudesta vuoksi. On kuitenkin pohdittava koska oikeudet menevät työntekijöiden turvallisuuden edelle.

Työntekijät kokevat väkivaltilanteet hyvin yksilöllisesti. Toisia tilanteet kuormittavat enemmän kuin toisia. Osa voi sivuuttaa tilanteet nopeasti ja osaa ne saattavat vaivata pitkään. Tämä saattaa vaikuttaa työhön ja hyvinvointiin suuresti. Väkivallan uhka vaikuttaa myös vaikka väkivaltaa ei tapahtuisikaan. Jos työssään joutuu pelkäämään väkivaltaa kasvattaa se kuormitusta suuresti.

Väkivalta ja sen uhka saattavat vaikuttaa suuresti myös työvoiman saatavuuteen sekä pysyvyyteen. Rekrytointi tehtäviin, joissa väkivalta on yleistä ja uhka suuri, saattaa olla haasteellista. Koulutukseen aja alalle hakeutuminen saattaa olla vähäisempää väkivallan vuoksi. Osaavaa koulutettua henkilöstöä saattaa myös hakeutua alalta pois väkivallan vuoksi.

Väkivalta ja sen uhka voi olla vakavuudeltaan eritasoista. Väkivaltilanteet voivat olla hyvin selkeitä tai esimerkiksi uhkausten osalta vaikeasti tulkittavia. Minkäänlainen työntekijöihin kohdistuvat väkivalta ei kuitenkaan ole missään tilanteessa hyväksyttävää. Kenenkään ei tule sietää työssään väkivaltaa eikä kenenkään tule työssään joutua väkivallan kohteeksi. Pirkanmaan hyvinvointialueen tulee työnantajana tehdä kaikkensa työntekijöihin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi ja puuttua tapahtuneeseen väkivaltaan.

Tilanne

Turvallisuus on Pirkanmaan hyvinvointialueen (Pirha) organisaatiossa läpileikkaava teema. Organisaatioturvallisuuden suunnittelu perustuu Elinkeinoelämän keskusliiton (EK) yritysturvallisuusmalliin ja vastaaviin kuvauksiin. Tarkoitus on kuvata yksinkertaisesti turvallisuuden kokonaisuus ja turvallisuuden kehittämisen sekä seurannan prosessi. Henkilöstön kohtaama väkivalta ja väkivaltatilanteet kuuluvat tähän kokonaisuuteen.

Väkivaltatilanteiden osalta oleellimmat Pirhan organisaation osat ovat Tukipalveluissa Valvomo- ja turvapalvelut sekä Monivalvomo 24/7, Strategisen ohjauksen Riskienhallinta, turvallisuus ja varautuminen ja Työsuojelu sekä työhyvinvointi. Ulkoistettujen toimintojen osalta oleellisia ovat Tukipalveluiden alla toimiva vartiointiliike Avarn Security Oy ja Strategisen ohjauksen alla toimiva työterveyspalvelu Pirte.

Valvomo- ja turvapalvelut vastaavat teknisestä turvallisuudesta kuten kiinteistö- ja toimitilaturvallisuudesta, kulunvalvonnasta, henkilöturvajärjestelmästä ja vartiointipalveluista. Riskienhallinta, turvallisuus ja varautuminen vastaavat turvallisuuden suunnittelusta, koulutuksesta, selvityksistä ja riskienhallintaohjelmistosta. Työsuojelun vastuulla ovat nimensä mukaisesti työsuojelutoiminta ja työturvallisuuden kehittäminen sekä koordinointi. Työhyvinvointi vastaa puolestaan debriefingistä ja purkukeskusteluista.

Vartiointipalveluja ei sosiaali-, terveys- ja pelastuspuolella pitäisi lähtökohtaisesti vähentää, mutta sitäkin tapahtuu ja tässä suhteessa riskienarviointi on tärkeää. Turvallisuustekijöitä ei tule ali- eikä ylimitoitaa. Ammattilaisten kokema väkivallan uhka on yleensä perusteltua ja sitä voi seurata tilastoista ja erilaisista mittareista (NPS- tms. kokemusmittarit ja henkilöstökyselyt, sairaspoissaolotilastot jne.). Niin väkivalta kuin koettu uhka on huomioitava yhtä lailla, kumpaakaan ei voi vähätellä. Koettuun uhkaan vaikutetaan samalla tavalla kuin väkivaltaan, eli koulutuksella ja muilla ennakoivilla toimilla.

Turvallisuuden kannalta keskeisiä toimijoita ovat myös työturvallisuusryhmät, turvallisuusyhdyshenkilöt ja työsuojeluvaltuutetut. Työturvallisuusryhmässä käsitellään, kehitetään ja koordinoidaan työturvallisuutta sekä huolehditaan toimeenpanon valmistelusta tai toiminnan jalkauttamisesta. Turvallisuusyhdyshenkilöt toimivat yksikkönsä esihenkilön apuna

turvallisuuden ylläpitämisessä, jalkauttamisessa ja kehittämisessä. Työsuojeluvaltuutettujen tehtävänä on tarkkailla työntekijöiden turvallisuuteen ja terveyteen liittyviä asioita ja kannustaa kiinnittämään huomiota näihin asioihin, tehdä kehitysehdotuksia sekä edustaa työntekijöitä turvallisuusasioissa.

Uhka- ja väkivaltatilanteiden määrää seurataan HaiPro-järjestelmän tilastoinnin avulla. Järjestelmään kirjataan työturvallisuusilmoitukset. Koska organisaatio on toiminut vain vähän aikaa niin ei voida täysin olettaa tilastoinnin olevan aukotonta. Järjestelmän käyttöönotto eteni osittaisesti ja sen vuoksi alkuvuoden 2023 osalta voidaan olettaa, että useita ilmoituksia on jäänyt tilastoimatta. Tämän vuoksi vuosien 2023 ja 2024 tilastot eivät ole vertailukelpoisia. Ei voida myöskään varmuudella sanoa näkykö ilmoituksissa tapahtumien todellinen määrä vai jääkö tapahtumia ilmoittamatta. Erityisesti henkiseen väkivaltaan liittyvät tilanteet saattavat jäädä helpommin raportoimatta.

Vuoden 2023 osalta uhka- ja väkivaltatilanteita ilmoitettiin 3 291 kpl, joista 52,14 % oli ilmoitettu työtapaturmana ja 47,86 % läheltä piti -tilanteena. Vuoden 2024 osalta (12.11.2024 mennessä) tilanteita oli ilmoitettu 3 983 kpl, joista 50,94 % oli ilmoitettu työtapaturmana ja 49,06 % läheltä piti -tilanteena. Vuonna 2023 väkivaltatilanteita eniten kohdanneet kolme ammattiryhmää olivat: lähihoitajat ja perushoitajat (54,45 % ilmoituksista), sairaanhoitajat (23,82 %) ja sosiaalialan työntekijät (11,24 %). Vastaavasti vuonna kolme eniten tilanteita kohdanneet kolme ammattiryhmää olivat samat: lähihoitajat ja perushoitajat (51,87 % ilmoituksista), sairaanhoitajat (25,21 %) ja sosiaalialan työntekijät (12,40 %).

Uhka- ja väkivaltatilanteiden aiheuttajaksi on useimmiten ilmoitettu potilas/asiakas (92,34 % vuonna 2023 tehdyistä ilmoituksista ja 90,48 % vuonna tehdyistä ilmoituksista). Seuraavaksi suurin ryhmä on henkilökunta (3,16 % ja 2,69 %) mutta usein nämä kirjaukset ovat virheellisiä kirjauksia. Seuraavaksi suurimpi ilmoituksen aiheuttajia ovat läheiset ja vierailijat (1,46 % ja 2,39 %) sekä ulkopuoliset (1,22 % ja 1,71 %). Tilanteissa on useimmissa tapauksissa kutsuttu apuun omaa henkilökuntaa ja vartijoita. Omien kollegoiden ja vartiointipalveluiden merkitys turvallisuudelle on suuri.

Henkilöstön näkökulmasta väkivaltaan liittyvien haasteiden kumuloituminen on syytä huomioida väkivallan hallinnassa, etenkin kun tehdään paljon uudistuksia samaan aikaan. Potilaiden ja

työntekijöiden oikeudet, potilaiden lääkitsemis- ja rajaamiskäytännöt ja esimerkiksi hoitopääsyajat vaikuttavat väkivallan esiintyvyyteen. Kääntäen voi sanoa niinkin, että potilaiden oikea-aikainen hoitopääsy on tärkeää työntekijöihin kohdistuvan väkivallan ennaltaehkäisyssä ja hallinnassa.

Kun henkilöstöresursseista on pula ja mitoituksia muutetaan, on tärkeä huomioida turvallisuus ja työntekijöiden yksilölliset ominaisuudet ja erot väkivaltatilanteita koskien. Kuormitus vaikuttaa myös osaltaan väkivallan uhkaan ja sen hallintaan.

Väkivallan uhkaa varaudutaan riskienarvioinnilla. Tätä tehdään Granite riskienhallintajärjestelmän avulla. Riskienarvioinnissa riskiluokan merkintä on oleellista ja usein se tehdään tarvittavalla tavalla. Arvioinnissa on kyse muistakin työhön liittyvistä riskeistä eikä vain väkivallasta mutta sen riski on oleellinen osa kokonaisuutta. Granite pyritään saamaan ajantasaiseksi ja kattavaksi järjestelmäksi, joka tukee työtä riskien hahmottamiseksi sekä arvioimiseksi. Oleellista olisi, että henkilöstö olisi mahdollisimman laajasti mukana riskienarvioinnissa.

HaiPro -järjestelmään tehtyjen uhka- ja väkivaltatilanneilmoitusten läpikäynti jälkikäteen on oleellista ja se tulee tehdä säännöllisesti. Tärkeää on myös käsitellä läheltä piti -ilmoitukset, jotta vastaavista tilanteista ei muodostu toteutuvia uhka- tai väkivaltatilanteita. Toimintaa ja jo ilmoitusten tekemistä hankaloittaa se, että ei ole olemassa yhteistä käsitystä esimerkiksi väkivallan uhasta. Tämän osalta lainsäädäntö tukee esimerkiksi poliisien ja vankilatyöntekijöiden asemaa. Pirhan työntekijät ovat myös erilaisessa asemassa riippuen siitä ovatko he työ- vai virkasuhteessa, esim. sairaanhoitajien ja lääkäreiden erilainen asema. Oleellista on myös miettiä miten ilmoituksissa kuvattu tilanne olisi voitu välttää ja miten vastaavat voidaan jatkossa ennaltaehkäistä. Ilmoitusten läpikäynti on myös oikeusturvakysymys esihenkilöille, jotka ovat vastuussa turvallisuudesta. Työsuojelulaki velvoittaa esihenkilöitä. Järjestelmänä HaiPro on ikääntyvä eikä kaikin osin vastaa nykyisiä tarpeita. Osasta tilanteita ilmoitus jää tekemättä koska se on aikavievää ja hankalaa kiireisessä työssä. Ongelmana on myös osan työntekijöistä kokemus siitä johtavatko ilmoitukset mihinkään. Ilmoituksen tekemisellä pitää olla merkitys ja sillä pitää olla seurauksia. Toisin sanoen ilmoitusten tulee johtaa siihen, että organisaatiossa arvioidaan sitä, minkälaisin toimin samanlaiset tilanteet eivät

toistu ja minkälaista kehittämistä turvallisuuden parantaminen vaatii. Työntekijöiden on tärkeä tietää, minkälaista kehittämistä tehdyistä ilmoituksista seuraa ja miten toimien vaikuttavuutta arvioidaan.

Pirkanmaan sairaanhoitopiirissä järjestettiin kaikille työntekijöille väkivaltaisen potilaan kohtaamiseen liittyvää lähikoulusta, joka sisälsi myös fyysistä harjoittelua, mutta Pirhan myötä koulutus on muuttunut verkkokoulutukseksi. Käytännön harjoitteluun perustuva lähikoulutus on kuitenkin hyvä ja tarpeellinen ratkaisu työntekijöiden näkökulmasta väkivaltatilanteiden ehkäisyssä ja hallinnassa. Tällä hetkellä psykiatrialla järjestetään lähikoulutuksena AHHA-koulutusta, joka on asiakkaan fyysiseen rajoittamiseen sekä haastavien tilanteiden ennaltaehkäisyyn hyvä toimintamalli. Tämä tai vastaavan tyyppinen koulutus on tarpeellinen koko henkilöstölle, mutta tällä hetkellä tällaisten koulutusten järjestäminen jää enemmän toimialueiden omalle vastuulle. Suunnitelmia työpaikkatason koulutuksista on ja tätä kehitystä on syytä tukea jatkossa.

Väkivalta- ja uhkatilanteisiin tulee aina reagoida. Henkilöstöä tulee kannustaa tekemään ilmoituksia ja niiden tekemiseen pitää reagoida positiivisesti. Ilmoitukset tulee käsitellä ja niillä tulee olla seurauksia. Väkivaltaa tai väkivallan uhkaa kokeneita työntekijöitä ei saa jättää yksin vaan heitä on tuettava ja heidän toimintakykynsä sekä hyvinvointinsa varmistettava. Rikosilmoitukseen johtaneissa tilanteissa on erityinen tarve työnantajan tuelle työntekijälle, joka on joutunut väkivallan kohteeksi. Konkreettisten toimenpiteiden lisäksi väkivallan hallintaan vaikuttavat asenteet, kulttuuri ja resurssikysymykset.

Pirkanmaan hyvinvointialueen organisaatio on suuri ja siinä on monia tasoja sekä toimipisteitä. Organisaatio on aloittanut toimintansa äskettäin ja henkilöstöä on monista aiemmista organisaatioista, joiden toimintakulttuureissa on ollut eroja. Tämä tarkoittaa eroja kaiken henkilöstön ja esihenkilöiden toiminnassa. Vastuita väkivalta- ja uhkatilanteisiin on siis monessa organisaatiossa ja monella tasolla. Vartiointipalvelut on ulkoistettu. Kokonaisuus on siis monimuotoinen ja haastava eikä sen johtaminen ole helppoa.

Toimenpide-ehdotukset

Turvallisuuden tekemisen pitää olla strategista ja tavoitteena tulee olla häiriötön toiminta lain vaatimalla tavalla. Tällöin se lähtee johtamisesta ja huomioi työn turvallisuutta ja terveellisyttä koskevat toimenpiteet tarpeellisella tavalla organisaation kaikkien osien toiminnassa. Hyvä ja oikea toimintatapa lähtee ennakoivasta ja suunnitelmallisesta työotteesta, jossa vaarat lähtökohtaisesti poistetaan ja toissijaisesti minimoidaan.

Väkivallan ehkäisyssä on samoja haasteita kuin muillakin sektoreille, kun toimintaa kehitetään, uudistetaan ja olemme jatkuvien tehostamispaineiden alla. Oleellista on huomioida pitkäjänteinen työ väkivallan ehkäisyssä. Se on kustannustehokkaampaa kuin reaktiivinen toiminta, mutta sitä on vaikea suoraan osoittaa. Turvallisuuteen liittyvistä palveluista ja välineistä päätettäessä myös laatutekijät tulee huomioida kustannusten lisäksi.

- Organisaatioon laaditaan selkeä palauteprosessi siitä, mitä kehittämistä työturvallisuusilmoitusten tekemisestä seuraa ja miten kehittämisestä ja sen arvioinnista viestitään työntekijöille.
- Työntekijät osallistetaan riskien arviointiin, vähentämiseen ja seurantaan huomioiden eri työntekijäryhmät.
- Organisaatiossa panostetaan henkisen väkivallan ja sen uhan tunnistamiseen ja työntekijöiden tukemiseen myös henkisen väkivallan osalta.
- Työturvallisuus tunnistetaan tärkeänä osana henkilöstön pitovoimaa ja työssä jaksamista.
- Selvitetään, olisiko HaiPro –ilmoituksia tulevaisuudessa mahdollisuus tehdä myös mobiilisovelluksella.
- Koulutusten lisäksi henkilöstön osallistaminen toiminnan kehittämiseen on tärkeää. He, jotka työtä tekevät, tuntevat työn vaatimukset parhaiten ja pystyvät tuomaan ratkaisuja myös väkivallan ennaltaehkäisyyn ja hallintaan palvelutuotannon kehittämisen ohessa.
- Väkivallan hallinnassa on tärkeä tiedostaa vastuu- ja valtakysymykset. Jokaisella on oma vastuunsa turvallisuudesta ja väkivaltatilanteita koskien rajapinnat ovat erityisen tärkeä olla selvillä. Näistä viestiminen ja käytännön tilanteiden yhteinen harjoittelu on tärkeää.
- Henkilöstön näkökulmasta väkivaltaan liittyvien haasteiden kumuloituminen on syytä huomioida väkivallan hallinnassa, etenkin kun tehdään paljon uudistuksia samaan aikaan.

Potilaiden ja työntekijöiden oikeudet, potilaiden lääkitsemis- ja rajaamiskäytännöt ja esimerkiksi hoitoonpääsyajat vaikuttavat väkivallan esiintyvyyteen. Kääntäen voi sanoa niinkin, että potilaiden oikea-aikainen hoitoonpääsy on tärkeää työntekijöihin kohdistuvan väkivallan ennaltaehkäisyssä ja hallinnassa.

- Kun henkilöstöresursseista on pula ja mitoituksia muutetaan, on tärkeä huomioida turvallisuus ja työntekijöiden yksilölliset ominaisuudet ja erot väkivaltatilanteita koskien. Kuormitus vaikuttaa myös osaltaan väkivallan uhkaan ja sen hallintaan.

Palveluiden piirissä olevien asiakkaiden kokema väkivalta ja väkivallan uhka

Osatyöryhmän jäsenet: Satu Hintikka (ryhmän pj.), Nina Alanen, Mira Anttila, Carita Ojala ja Johanna Peltonen.

Väkivallan kokeminen on yleistä ja sen uhriksi voi joutua kuka tahansa missä iässä tahansa. Naiset kokevat tyypillisesti enemmän fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa, vainoa sekä entisen kumppanin tekemää väkivaltaa, miehet puolestaan enemmän kodin ulkopuolella tapahtuvaa väkivaltaa. Väkivallan kokemukset koskettavat lähes jokaista jossain vaiheessa elämää. Siltalan ym. (2022) tutkimuksen mukaan lähisuhdeväkivaltaa kokee elämänsä aikana kaikista aikuisista 78 %. Naisista lähes 50 % kokee parisuhdeväkivaltaa jossain vaiheessa elämänsä ja miehistäkin lähes 40 %. Parisuhteessa olevista 16–17-vuotiaista tytöistä jopa 45 % on kokenut väkivaltaa kumppaninsa taholta.

Koska väkivalta on näin yleistä, niin suurin osa hyvinvointialueen palveluja käyttävistä on kokenut itse tai tuntee läheltä ihmisen, joka on kokenut lähisuhde- tai muuta väkivaltaa. Osa väkivallasta on myös hyvin vakavaa: Pirkanmaalla on kuollut reilun vuoden aikana 8 naista lähisuhdeväkivallan uhrina, mikä on poikkeuksellisen paljon.

Tutkimusten mukaan lähisuhdeväkivaltaa ei kuitenkaan tunnisteta sote-palveluissa palveluihin hakeutumisen syynä, ja tunnistettuunkin väkivaltaan puututaan huonosti. Suomi on saanut heikosta puuttumisesta toistuvia huomautuksia EU:lta sekä kansainvälisiltä väkivallan ehkäisyn sopimuksia valvoilta tahoilta. Hyvinvointialueen tulisikin panostaa väkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen huomattavasti nykyistä paremmin kaikilla palvelulinjoillaan.

Hyvinvointialueella on velvollisuus ehkäistä väkivaltaa

Väkivallan ehkäisyä ohjaavat kansainväliset sopimukset, erityisesti Istanbulin sopimus eli Euroopan neuvoston yleissopimus naiseen kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Suomessa voimassa lain tasolla vuodesta 2015 ja sitä sovelletaan myös lähisuhdeväkivaltaa kokeviin miehiin ja poikiin) sekä Lanzaroten sopimus eli YK:n lasten oikeuksien sopimus ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (2024).

Väkivallan ehkäisy, siihen puuttuminen ja sen haittojen korjaaminen kuuluvat siis lakisääteisesti myös hyvinvointialueen tehtäviin. Käytännössä tätä on toteutettu niin, että väkivallan ehkäisy läpileikkaa kaikkia toimialueita ja palveluja, eli väkivallan tunnistaminen ja siihen puuttuminen pitäisi olla osa jokaisen sote-ammattilaisen työtä. Hyvinvointialueella on myös velvollisuus arvioida asiakkaisiinsa kohdistuvaa väkivallan riskiä. Pirkanmaalla väkivallan ehkäisy on otettu osaksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ja sille on laadittu sen osana väkivallan ehkäisyn toimenpideohjelma 2024–26. Väkivallan vastaisen työn tulisi lisäksi kuulua edelleen jokaisen kunnan vastuulle.

THL on laatinut ohjeet hyvinvointialueille ja kunnille väkivallan ehkäisyn koordinaatorakenteista ja lähisuhdeväkivallan vastaisesta toiminnasta. Niiden mukaisesti Pirkanmaan hyvinvointialueella on toiminut keväästä 2024 alkaen väkivallan ehkäisyn koordinaattori ja Pirhalle on tehty oma Väkivallan ehkäisyn toimenpideohjelma 2024–2026. Pirha on laajentanut myös vakavaa lähisuhdeväkivaltaa ehkäisevän MARAK-työryhmän toiminnan koskemaan koko Pirkanmaata.

Toimenpideohjelmassa on hyvät tavoitteet, mutta sitä ei tunneta vielä riittävästi Pirhan palvelulinjoilla eikä siinä esitettyjä toimenpidesuosituksia ole vielä lähdetty konkreettisesti toteuttamaan niissä. Painopisteen tulee olla jatkossa vahvemmin ennalta ehkäisyssä ja väkivallan tunnistamisen lisäämisessä.

Väkivallan ehkäisyssä Pirhan tulee panostaa ensimmäiseksi työntekijöittensä osaamisen vahvistamiseen väkivallan tunnistamisessa, siihen puuttumisessa ja väkivallan osapuolten auttamisessa. Toimenpideohjelman tavoite, että jokainen Pirhan ammattilainen kysyy rutiininomaisesti kohtaamiltaan asiakkailta väkivallasta, on oikea, mutta sen saavuttamiseksi Pirhan tulisi panostaa nykyistä vahvemmin eri palvelulinjojen esihenkilöiden ja työntekijöiden kouluttamiseen väkivalta-asioista. Koulutuksista saatava oikea tieto ja rohkaisu puuttua väkivaltaan poistaisivat myös ammattilaisten nykyisellään kokemia esteitä yhteistyölle ja tiedonvaihdolle väkivalta-asiakkaita auttavien eri toimijoiden välillä.

Myös palveluketjuja tarvitaan lisää, koska samat ohjeet eivät sovellu kaikkiin eri väkivallan muotoihin. Väkivaltaan liittyviä palveluketjuja on Pirhassa tehty toistaiseksi vain seksuaaliväkivaltaa kokeneille.

Konsultointi ja moniammatillinen yhteistyö ovat tärkeä osa onnistunutta väkivaltatilanteiden hoitoa, ja ne ovat keskiössä myös Pirhassa käytössä olevissa Perhekeskus- ja Minun tiimini -toimintamalleissa. Näiden toimintamallien jalkauttamista onkin tärkeä jatkaa samalla, kun väkivalta-aiheisia koulutuksia lisätään.

Lähisuhdeväkivaltaa ei tunnisteta eikä siihen puututa, mikä tulee kalliiksi

Vain harvalla väkivallan kohteella on voimia kertoa väkivallasta tai hakea siihen apua. Apua haetaan tyypillisemmin väkivallasta seuranneisiin haittoihin (terveydelliset, psyykkiset, sosiaaliset tai taloudelliset), ja siksi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ovat avainasemassa väkivaltaan puuttumisessa. Väkivaltaan puuttuminen ja avun saaminen riippuvatkin vahvasti siitä, tunnistavatko työntekijät väkivallan oireiden taustalla ja ottavatko he asian puheeksi systemaattisesti kohdatessaan asiakkaita.

Siltalan ym. (2022) julkaiseman laajan rekisteritutkimuksen mukaan lähisuhdeväkivallan uhreista tunnistettiin terveydenhuollossa vain 1 %, vaikka he käyttivät palveluita jopa 80 % enemmän kuin ei-väkivaltaa kokenut väestö. Husson ym. (2021) tutkimuksen mukaan sote-ammattilaiset kysyvät tai tunnistavat väkivaltaa liian harvoin, vähättelevät väkivallan määrää ja vakavuutta, normalisoivat väkivaltaa tai kieltävät sitä silloinkin, kun asiakas siitä kertoo. Ammattilaiset laiminlyövät usein myös väkivallan dokumentoinnin. Väkivallan osapuolille suunnattuja palveluita, työkäytäntöjä ja toimintamalleja ei myöskään ole kehitetty eikä juurrutettu osaksi palvelukäytäntöjä.

Lähisuhdeväkivallan uhreista aiheutuva lisäkustannus pelkästään terveydenhuollolle on rekisteritutkimuksen mukaan 1 024e/hlö vuodessa verrattuna muuhun väestöön. Sama vuosittainen lisäkustannus syntyi tutkimuksessa koko kuuden vuoden seurannan ajan, mikäli väkivaltaa ei tunnistettu oireiden taustalta. Fyysisen ja henkisen lähisuhdeväkivallan suorat lisäkustannukset terveydenhuollolle olivat 860 miljoonaa euroa. Palveluista johtuvat kustannukset laskivat kuitenkin heti muun väestön tasolle, kun väkivalta tunnistettiin. Pirkanmaalle suhteutettuna tunnistamaton lähisuhdeväkivalta tarkoittaa siis vähintään 78 miljoonan euron vuosittaista lisäkustannusta pelkästään terveydenhuollolle. Tämän päälle tulevat vielä sosiaalipalvelujen käytöstä (esim. lastensuojelu, perhepalvelut, aikuissosiaalityö) aiheutuvat kustannukset. Myös lapsuudessa koettu väkivalta näkyy 50 % korkeampina sosiaali-

ja oikeuspalveluiden käyttökustannuksina aikuisuudessa. Panostamalla vahvemmin väkivallan tunnistamiseen sote-palveluissa voidaan saada siis merkittäviä kustannussäästöjä palvelujen käytöstä.

Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry toteutti syksyllä 2024 kyselytutkimuksen, joka selvitti miesten asenteita naisiin kohdistuvaa väkivaltaa kohtaan. Etenkin nuorten miesten osalta tulokset olivat hälyttäviä: tutkimuksen mukaan joka neljäs alle 35-vuotias mies Suomessa uskoo, että nainen voi ansaita häneen kohdistuvan väkivallan pukeutumisensa, ulkonäkönsä tai käyttöksensä takia. Kaikista miehistä näin ajattelee joka viides. Väkivallan ennalta ehkäisytyössä on tämänkin vuoksi panostettava myös poikien ja miesten kanssa tehtävään työhön, jotta väkivallan käyttöä oikeuttavat asenteet vähenisivät.

Ammattilaisten väkivaltaosaamista on lisättävä

Ammattilainen on velvollinen puuttumaan väkivaltaan tunnistessaan väkivallan merkkejä, mutta siihen tarvitaan ammattitaitoa ja rohkeutta. Husson ym. (2012) on tutkimuksen mukaan sote-ammattilaiset kokevat paljon esteitä väkivallan puheeksi ottamiselle ja siihen puuttumiselle: väkivaltaan puuttumiseen ei koeta olevan aikaa ja mahdollisuuksia, ei tiedetä kuinka pitäisi toimia, väkivaltaa ei koeta omaan erityisalaan alaan liittyvänä kysymyksenä, väkivaltaa pidetään yksityisasiana ja osapuolten omalla vastuulla tai väkivalta herättää pelkoa puuttumisen seurauksista (itselle ja/tai asiakkaalle) sekä yksin jäämisestä asian kanssa.

Oikeanlaisella koulutuksella ja väkivaltailmiöön perehtymisellä voidaan ylittää näitä esteitä, lisätä ammattilaisten rohkeutta ja kykyä tunnistaa väkivaltaa sekä antaa työmenetelmiä ja välineitä puuttumiseen. Hyvinvointialueen tehtävänä ja velvollisuutena on työnantajana varmistaa työntekijöiden väkivalta-osaaminen, jotta jokainen voisi toimia omalta osaltaan ja yhdessä muiden toimijoiden kanssa väkivaltaa vastaan.

Pirhan väkivallan ehkäisyn toimenpideohjelmassa tavoitteena on kouluttaa 70 % Pirhan työntekijöistä väkivaltateemaisella koulutuksella vuoden 2026 loppuun mennessä. Näiden koulutusten tukena tulisi käyttää THL:n maksuttomia väkivalta-aiheisia verkkokoulutuksia ja edellyttää työntekijöiltä vähintään näiden kahden verkkokoulun suorittaminen: Puutu väkivaltaan -koulutus lähisuhdeväkivallasta sekä Barnahus – Lapsiin kohdistuva väkivalta.

Verkkokoulutukset antavat työntekijöille hyvän tiedollisen pohjan väkivaltatilanteiden hoitamiseen, mutta tutkimusten mukaan väkivallan puheeksi ottamista ja siihen puuttumista estävät useimmin työntekijöiden asenteet sekä harjoittelun ja rohkeuden puute. Myös sote-ammattilaisten omat väkivaltakokemukset, jotka ovat yhtä yleisiä kuin muullakin väestöllä, voivat käsittelemättöminä estää väkivallan tunnistamista ja puheeksi ottoa työtehtävissä.

Verkkokoulutusten lisäksi työntekijöille tulisikin tarjota kasvokkaisia työpajoja, joissa he voisivat simuloida ja harjoitella käytännön työtilanteissa vastaan tulevia asiakastilanteita väkivaltatyön asiantuntijoiden ohjauksessa ja reflektoida niiden herättämiä ajatuksia ja tunteita.

Väkivaltatyön kehittäminen ja asiantuntemus sekä väkivaltaerityisten palvelujen tarjoaminen ovat pitkään olleet pääosin järjestöjen vastuulla. Tampereen seudulla on useita järjestöjä, jotka ovat erikoistuneet väkivaltatyöhön ja tuottaneet väkivallan eri muotoihin erikoistuneita palveluja sekä väkivallan kokijoille että tekijöille (mm. Tampereen ensi- ja turvakoti, Setlementti Tampere, Maria-akatemia, Mieli, Miessakit, Tukena, Kris Tampere). Pirkanmaalla on tehty myös pitkään poikkeuksellisen vahvaa ja tuotteliasta yhteistyötä väkivalta-asioissa kuntien, poliisin, hyvinvointialueen, järjestöjen ja rikosseuraamusalan toimijoiden kesken useissa asiantuntijaverkostoissa. Pirkanmaan väkivaltatyön verkosto on tarjonnut yli 10 vuotta maksuttomia koulutuksia ammattilaisille väkivallan tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta. Viime vuosina se on järjestänyt myös maksuttomia kaikille avoimia Väkivaltatyön messuja yhteistyössä Tampereen yliopiston kanssa. Järjestötoimijoilla on ollut iso rooli näiden koulutusten järjestäjänä. Tästä vuodesta 2025 alkaen niiden mahdollisuudet tarjota maksuttomia koulutuksia ammattilaisille heikkenevät merkittävästi, koska STEA on jo leikannut tänä vuonna useiden järjestöjen rahoitusta 10 % ammattilaisiin suuntautuvan toiminnan osalta, ja järjestöjen rahoitukseen on tulossa vielä isompia leikkauksia vuosina 2026 ja 2027. Hyvinvointialueenkin tulisi jatkossa varautua siihen, että maksuttomia koulutuksia ei henkilöstölle ole tarjolla entiseen tapaan, vaan myös järjestöjen asiantuntijoille on maksettava kouluttamisesta ja osaamisen jakamisesta.

Pirhan työntekijöillä on jo nyt käytössään tietopankki, jossa on tietoa ja ohjeita väkivallan uhrien kohtaamisen ja auttamisen tueksi. Palveluketjuja ja -polkuja on myös rakennettu ja rakenteilla väkivalta-aiheista ja ne löytyvät Pirhan sivuilta. Pirhan verkkosivuille on joulukuussa 2024 avattu myös asiakkaille suunnatut sivut väkivallan ehkäisylle. Työntekijät tai Pirkanmaalla asuvat

ihmiset eivät kuitenkaan tiedä tai osaa hyödyntää näitä sivustoja vielä läheskään riittävästi, ja siksi Pirhan tulisi tiedottaa niistä aiempaa aktiivisemmin sekä omille työntekijöilleen että asukkailleen.

Pirha on saanut vastikään tunnustusta siitä, että TAYS on tehnyt pioneerityötä seksuaalineuvonnan sisällyttämiseksi osaksi potilaan hoitoa, minkä ansiosta seksuaalisuuteen liittyvät asiat osataan ottaa puheeksi potilaiden kanssa. Vastaavasti päihteiden käytöstä kysytään asiakkailta jo rutiininomaisesti eri palveluissa. Jatkossa väkivallastakin tulisi kysyä ja puhua asiakkaiden kanssa yhtä luontevasti kuin näistä muistakin sensitiivisistä aiheista.

Pirhan vastaanottotilojen turvallisuuteen on kiinnitettävä huomiota myös asiakkaiden näkökulmasta

Moni väkivaltaa kokenut hakee apua tilanteeseensa päivystyksestä, esimerkiksi Acutasta. Osa väkivaltaa kokeneista voi kuitenkin tuntea olonsa turvattomaksi Acutan nykyisissä vastaanottotiloissa. Vastaanottoon tultaessa asiakas ei välttämättä kohtaa tai näe ketään henkilökuntaan kuuluvaa (hoitaja, vartija tms.), vaan asiakkaat ovat odotustiloissa keskenään. Vastassa voi olla vain automaatti, johon tunnistaudutaan Kela-kortilla. Samoissa tiloissa odottavat vuoroaan kaikki asiakkaat, esim. vahvasti päihtyneet, harhaiset ja sekavasti käyttäytyvät, tapaturmien uhrit, väkivallan uhrit sekä korvakipuiset lapset vanhempineen. Vaikka tiloissa on kameravalvonta, niin se ei välttämättä näy asiakkaille eikä luo turvallisuuden tunnetta odotustilassa oleville asiakkaille, jos siellä on vähänkään levotonta.

Huumeilmiöt Pirkanmaalla 2024 -raportin mukaan päihteiden ja erityisesti huumeiden käyttö on lisääntynyt Tampereella ja muissakin Pirkanmaan kunnissa, mikä lisää sekavasti käyttäytyvien ihmisten määrää myös päivystyspisteissä ja palveluissa. Väkivaltaa kokeneiden asiakkaiden näkökulmasta odotustilat, joissa he joutuvat oleskelemaan keskenään muiden arvaamattomasti ja joskus aggressiivisestikin käyttäytyvien asiakkaiden kanssa, ovat erityisen turvattomia, koska tilanne muistuttaa heitä juuri koetusta väkivaltatilanteesta ja vahvistaa sen aiheuttamaa turvattomuutta ja avuttomuutta. Väkivaltaa kokeneet saattavat tästä syystä vältellä päivystykseen menoa tai lähteä kesken odotuksen pois Acutasta tai vältellä Acutaan menoa, ja he jäävät näin vaille apua.

Acutan odotustiloissa pitäisi näistä syistä olla aina näkyvillä ja saatavilla työntekijä, jonka läsnäolo rauhoittaisi ja joka voisi tarvittaessa rauhoitella odotustilassa olevia asiakkaita. Yhden ison odotustilaan sijaan odotustiloja tulisi kehittää niin, että eri asiakasryhmiä voisi ohjata myös erillisiin tiloihin niin, että esim. korvakipuaan itkevien lasten vanhempineen ja sekavasti tai aggressiivisesti käyttäytyvien asiakkaiden ei tarvitsisi odottaa vuoroaan samassa tilassa.

Valiokunnan jäsenten ambulanssin kuljettajilta saaman tiedon mukaan ambulanssikuljetuksella tulevat asiakkaat pystytään hoitamaan niin, että näille ei synny päivystykseen tuotaessa turvattomuuden tunnetta. Turvattomuutta koetaan enemmän yleisissä odotustiloissa, joissa on vain Triage-hoitajien kopit ja samassa odotustilassa sekavasti käyttäytyviä ihmisiä. Jos hoitajat joutuvat lähtemään elvytystilanteeseen, niin hoitajienkin kopit jäävät tyhjiksi, mikä lisää odotustiloissa olevien turvattomuutta. Vartijan näkyvä läsnäolo rauhoittaisi ja toisi turvaa, varsinkin ilta- ja yöaikaan. Ihmiset ovat sairaita ja valmiiksi hädissään, jolloin odotustilan pitäisi rauhoittaa ja luoda turvaa.

Pirhassa ollaan tällä hetkellä menossa vastakkaiseen suuntaan. Pirha on keskittänyt vartijapalveluita, mikä tarkoittaa, että toimipisteissä ei enää jatkossa ole välttämättä omaa vartijaa vaan vartijat kiertävät monessa eri kohteessa ja palvelualueella ja ovat hälytettävissä vain kutsusta paikalle. Esimerkiksi Pirhan Sarviksen toimitiloissa vartija on nykyisin saatavissa paikalle vain hälytyksen kautta, mikä lisää avun paikalle saamisen viivettä ja sekä asiakkaiden että työntekijöitten turvattomuutta. Päivystyspisteissä ja tai muissakaan häiriökäyttäytymiselle alttiissa toimipisteissä omista vartiojoista ei tulisi luopua ilman kattavaa vastaanottotilan turvallisuus- ja riskinarviota. Muidenkin vastaanottotilojen kohdalla on varmistettava, että niissä on tehty päivitetty ja riittävät turvallisuussuunnitelmat riskinarviointeineen.

Tuovin eli sisäisen turvallisuuden portaalin mukaan myös rakennusten ominaisuudet vaikuttavat paljon ihmisten turvattomuuden kokemukseen. Häiriökäyttäytyminen keskittyy usein pisteisiin, jotka ovat sokkeloisia, pimeitä ja valvomattomia. Turvalliselta tuntuva ympäristö lisää ihmisten luottamusta ja kannustaa käyttämään julkista tilaa, mikä parantaa turvallisuutta ja mahdollistaa paremmin avun hakemista myös väkivaltatilanteiden jälkeen. Pirhankin vastaanottotiloja tulisi tarkastella ja kehittää tästä näkökulmasta ja kiinnittää huomiota niiden valaistukseen, selkeyteen ja valvontaan.

Väkivallan ehkäisyyn tarvitaan riittävät resurssit

Pirkanmaan hyvinvointialue osoitti heti vuoden 2023 keväällä THL:n valtakunnallisten suositusten mukaisesti resursseja väkivaltatyön koordinaatioon perustamalla väkivallan ehkäisyn päällikön viran ja myöhemmin keväällä 2024 myös väkivaltatyön suunnittelijan viran Integraatiovastuualueelle. Tämä resurssi heikentyi kuitenkin merkittävästi vuoden 2025 alussa, kun Integraatiovastuualue lakkautettiin ja väkivallan ehkäisyn päällikön vastuulle tuli useita muitakin tehtäviä väkivallan ehkäisyn lisäksi.

Väkivaltatyön erityisosaaminen ja siihen keskittyvien palvelujen tarjoaminen on keskittynyt niin Suomessa kuin Pirkanmaallakin järjestöille, koska julkiset palvelut eivät ole riittävästi huomioineet väkivallan kokijoitten tai tekijöitten erityistarpeita peruspalveluissaan. Järjestöt ovat pystyneet tarjoamaan näille kohderyhmille maksuttomia palveluja matalalla kynnyksellä ja anonyymisti niin, että ihmiset ovat päässeet nopeasti avun piiriin sitä tarvitessaan. Mahdollisuus anonyymiin ja nopeasti saatavaan palveluun on näille kohderyhmille erityisen tärkeää, koska väkivaltaongelmat koetaan leimaavina ja pelko kirjatuksi tulemisesta viranomaisten järjestelmiin estää monia hakemasta apua tilanteeseensa. Väkivaltatyötä tekevien järjestöjen pääasiallinen rahoitus tulee valtiolta valtionavustuksina (Nollalinja, turvakodit, Rikosuhripäivystys) tai STEA:n avustuksina ja se on ollut pitkään vakaata. Valtion avustukset eivät ole kuitenkaan riittäviä asiakasmääriin nähden, ja niitä on viime vuodesta alkaen jopa leikattu, vaikka palveluiden tarve on kasvanut (esim. Rikosuhripäivystys ja Nollalinja). Suomesta puuttuu edelleen Istanbulin sopimuksen suosituksen ja THL:n vuoden 2020 selvityksenkin mukaan noin sata turvakotipaikkaa, joista Pirkanmaan osuus on noin 10 paikkaa.

Monen järjestön päärahoittaja STEA on leikannut avustustasoa jo tänä vuonna jopa 10 %, koska rahapeliuutot ovat pienentyneet mm. rahapeliuudistuksen myötä. Vuodesta 2026 alkaen STEA:n avustuksista tullaan leikkaamaan yli 30 % vuoden 2024 avustustasoon nähden. Selvityshenkilö Pyykön juuri valmistuneessa selvityksessä ehdotetaan STEA:n avustusjärjestelmään myös muita suuria muutoksia, jotka tulevat toteutuessaan heikentämään merkittävästi järjestöjen mahdollisuuksia tarjota nykyisen kaltaisia väkivaltaan keskittyviä palveluja. Ehdotettu vaihtoehto A veisi myös hyvinvointialueilta mahdollisuuden vaikuttaa paikallisten järjestöjen tarjoamiin palveluihin, kun hyvinvointialueille nyt myönnettävästä

valtionavustuksesta siirrettäisiin alueellisiin järjestöavustuksiin tarkoitettu osuus valtiolle ja STEA jakaisi kaikki järjestöavustukset jatkossa suoraan.

Järjestöihin kohdistuvat leikkaukset vaarantavat suoraan myös alueella tähän asti toimineet matalan kynnyksen väkivaltatyön palvelut sekä niiden mahdollisuuden tarjota hyvinvointialueen työntekijöille maksuttomia koulutuksia ja konsultaatiota tai osaamista palveluketjujen rakentamiseen. Kun samaan aikaan hyvinvointialue on joutunut säästämään monista palveluistaan ja jonot terveys-, mielenterveys- ja päihdepalveluihin ovat pitkiä, niin väkivallan ehkäisyn ja vähentämisen näkökulmasta yhtälö on kestävä, paitsi inhimillisesti niin myös taloudellisesti hyvinvointialueelle, koska tunnistamattoman ja hoitamattoman väkivallan kustannukset realisoituvat eikä todellista säästöä synny. Järjestörahoituksen kriisi vaarantaa myös vuosia kertyneen väkivaltatyön osaamisen häviämisen alueelta, jos järjestöt eivät löydä korvaavaa rahoitusta. Järjestöillä on osaamista paitsi väkivallan ehkäisystä, katkaisusta ja haittojen korjaamisesta myös siitä, miten sitä voidaan tehdä tuloksellisesti ja vaikuttavasti suhteellisen pienillä resursseilla. Jotta tämä osaaminen ei katoaisi ja ihmiset saisivat edelleenkin apua nopeasti ja matalalla kynnyksellä, niin hyvinvointialueen tulisi avustaa järjestöjä nykyistä enemmän ja tarvittaessa ostaa näiltä väkivaltatyön osaamista ja palvelujen ylläpitämistä alueella.

Hoitamaton lähisuhdeväkivalta tulee kalliiksi, sekä inhimillisesti että taloudellisesti. Myös muu väkivalta, esim. katuväkivalta, heikentää ihmisten hyvinvointia, horjuttaa turvallisuuden tunnetta ja lisää palvelujen käyttöä. Hyvinvointialue tavoittelee vuodelle 2025 lähes saman verran ylijäämää (92 miljoonaa euroa) kuin mitä jo pelkällä lähisuhdeväkivallan tehokkaammalla tunnistamisella olisi saatavissa. Jo tästäkin syystä väkivallan ehkäisyn tulisi olla nykyistä vahvemmin hyvinvointialueen strateginen painopiste ja kannattava sijoituskohte, koska väkivallan tunnistamiseen ja ehkäisyyn osoitetut resurssit saadaan nopeasti ja monikertaisesti takaisin säästyneinä kustannuksina palveluissa.

Pirkanmaalla olisi hyvät lähtökohdat olla väkivallan ehkäisyn edelläkävijä. Täällä on poikkeuksellisen paljon väkivallan ehkäisyyn ja sen haittojen korjaamiseen erikoistuneita palveluja sekä väkivallan kokijoille että tekijöille. Tampereen seudulla on vahvoja järjestötoimijoita, jotka tuottavat alueellisia ja myös valtakunnallisia väkivaltaa ehkäiseviä ja

korjaavia palveluja, mm. Nollalinja (Setlementti Tampere), Tampereen ensi- ja turvakoti, Setlementti Tampere (perhe-, seksuaali-, kiusaamis- ja kunniaväkivaltatyön yksiköitä), Maria Akatemia ja Sisä-Suomen Rikosuhripäivystys. Julkinen ja kolmas sektori ovat tehneet täällä myös pitkään tiivistä ja ainutlaatuista yhteistyötä väkivallan ehkäisyssä ja Tampereen yliopistossa tehdään laadukasta ja tunnettua väkivaltatutkimusta. Näiden eri sektoreiden ammattilaisten muodostamassa Pirkanmaan väkivaltatyön verkostossa on yli 120 jäsentä ja se kouluttaa vuosittain satoja ammattilaisia ja järjestää Tampereella vuosittain Väkivaltatyön messuja. Jos Pirkanmaan hyvinvointialue panostaisi selkeämmin resursseja väkivallan ehkäisyyn, niin tämä panostus säästäisi nopeasti itsensä takaisin.

Pirkanmaan hyvinvointialueella on hyviä esimerkkejä siitä, miten panostamalla tietyn hyvinvointiongelman ratkaisuun voidaan synnyttää huippuyksiköitä (mm. Sydänsairaala ja Coxa), jotka ovat tehokkaita ja myös taloudellisesti kannattavia. Pirkanmaalla olisi erinomaiset edellytykset perustaa alueelle myös väkivaltatyön osaamis- ja tutkimuskeskus, joka kehittäisi tehokkaita toimintatapoja väkivaltaan puuttumiseen ja sen ehkäisyyn kokoamalla alan parhaat osaajat ja tutkijat yhteen. Osaamiskeskus voisi vastata myös hyvinvointialueen ammattilaisten väkivaltatyön perusosaamisen ylläpitämisestä.

Väkivallan ehkäisy onkin nostettava vahvemmin esiin Pirkanmaan hyvinvointialueen seuraavassa strategiassa. Väkivallan ehkäisy tulee kirjata selkeämmin myös seuraavan valtuustokauden hyvinvointisuunnitelmiin, asettaa sille konkreettisia ja nykyistä kunnianhimoisempia tavoitteita ja mittareita läpileikaten kaikki palvelulinjat.

Toimenpide-ehdotukset

- Pirhan tulee varmistaa riittävät resurssit väkivallan ehkäisytyölle, jotta sen laatiman Väkivallan ehkäisyn toimenpideohjelman 2024–2026 toimenpidesuosituksen ja tavoitteet voidaan saavuttaa.
- 70 % Pirhan työntekijöistä tulee kouluttaa väkivallan tunnistamiseen ja siitä kysymiseen asiakaskohtaamisissa vuoden 2026 loppuun mennessä. Koulutusten tulee olla käytännönläheisiä, sisältää tilanteiden harjoittelua ja niissä tulee hyödyntää mm. väkivaltatyöhön erikoistuneiden järjestöjen osaamista. Lisäksi esihenkilöt ja työntekijät

tulee velvoittaa suorittamaan THL:n verkkokoulutukset ”Puutu väkivaltaan -koulutus lähisuhdeväkivallasta” sekä ”Barnahus – Lapsiin kohdistuva väkivalta”.

- On varmistettava, että Pirhan työntekijät tuntevat heidän käyttöönsä rakennetun tietopankin ohjeet väkivallan uhrien kohtaamisesta ja auttamisesta, olemassaolevat palveluketjut sekä asiakkaille suunnatut sivut väkivallan ehkäisystä.
- Palveluketjuja on rakennettava lähisuhdeväkivallan kokijoiden ja tekijöiden auttamiseen sekä lapsiin kohdistuviin väkivaltatilanteisiin.
- Vastaanotto- ja odotustiloissa tulisi olla aina asiakkaille lisäksi työntekijä, joka valvoo odotustilan turvallisuutta. Päivystyksissä ja toimipisteissä, joissa käy säännöllisesti arvaamattomasti käyttäytyviä asiakkaita, tulisi olla näyvä tai nopeasti hälytettävä vartija. Odotustilat tulee suunnitella ja eriyttää eri asiakasryhmille turvallisiksi.
- Pirhan tulee varmistaa väkivallan ehkäisyyn riittävät resurssit omassa organisaatiossaan, avustaa väkivaltatyötä tekeviä järjestöjä nykyistä enemmän sekä tarvittaessa ostaa näiltä väkivaltatyön ehkäisyosaamista ja erityispalveluja.
- On selvitettävä mahdollisuuksia perustaa Väkivaltatyön osaamis- ja tutkimuskeskus Pirkanmaalle.
- Väkivallan ehkäisy tulee nostaa seuraavalla strategiakaudella yhdeksi Pirhan strategiseksi painopisteeksi ja asettaa sen tavoitteet hyvinvointisuunnitelmaan.

Lasten ja nuorten väkivaltatilanteet: kouluväkivalta

Osatyöryhmän jäsenet: Marika Puolimatka (ryhmän pj.), Arto Grönroos, Iina Hänninen, Stiina Lahikainen, Mirka Löf ja Kati Tähtinen.

Aiheen määrittelemiseksi osatyöryhmä teki alussa rajauksen, että käsittelee mietinnössä kouluväkivaltaa perusopetuksen osalta. Käsitteenä kouluväkivalta tässä mietinnössä tarkoittaa sen laajaa määritelmää sisältäen koulukiusaamisen, häirinnän sekä vakavamman sekä fyysisen että henkisen väkivallan. Mietinnön taustaselvitysten ja ajan rajallisuuden vuoksi ei lähdetty selvittämään erikseen Pirkan perhekeskustoiminnan johtavien sosiaalityöntekijöiden näkemystä, näkykö palvelutarpeen arviointiprosesseissa kouluväkivalta ilmiönä erikseen.

Kouluväkivalta ilmiönä

Kouluväkivalta laajana käsitteenä pitää sisällään erilaiset häirinnän, kiusaamisen ja väkivallan muodot koulu- ja oppilaitosympäristössä. Väkivallasta käytetään usein nimeä kiusaaminen ja väkivaltaa tällöin vähätellään. Poliisin arvion mukaan kouluväkivaltaa tunnistetaan nykyisin yhä paremmin ja tämä on vaikuttanut omalta osaltaan ilmoitusten määrään. Koulut ovat laatineet yhteneväisiä prosesseja, kuinka kouluissa puututaan havaittuihin väkivallantekoihin. Näihin kuuluu mm. poliisille ilmoittaminen matalalla kynnyksellä. Poliisin näkemyksen mukaan väkivaltaan syyllistyy yhä useammin samat henkilöt, jotka usein ovat jo valmiiksi avun ja tuen piirissä. Lisäksi poliisi on havainnut uutena ilmiönä oppilaitoksen henkilökuntaan kohdistuvaa väkivaltaa tai sillä uhkaamista. Auktoriteettien aktiivinen vastustaminen lasten ja nuorten keskuudessa on lisääntynyt tai voimistunut.

Kuntatasolla kouluväkivallan tilastoinnissa on ollut paljon eroja eikä Pirhassa ole vielä yhtenäistä tilastoinnin järjestelmää. Kouluilta tulleiden lastensuojeluilmoitusten seurannassa ei myöskään tilastoida erikseen kouluväkivaltatapauksia. Opiskeluhuollon arvion mukaan kouluväkivaltaa kokeneiden määrä ei näyttäisi olevan kasvanut, mutta sen sijaan yksittäisten kouluväkivaltatapauksien voidaan nähdä raaistuneen. Sosiaalinen media on vaikuttanut kouluväkivallan luonteeseen avaten sellaisia ulottuvuuksia, joita aiemmin ei ole ollut olemassa. Opiskeluhuollon arvion mukaan Pirkanmaa ei erotu tässä muista alueista.

Kouluterveyskyselyyn 2023 tulosten perusteella Pirkanmaan hyvinvointialueen osalta 4–5-luokkalaisista 65,2 % oppilaista vastasi, että heitä ei ole kiusattu koulussa lainkaan lukukauden aikana. Näin ollen noin kolmasosa 4–5-luokkalaisista olisi puolestaan kiusaamista kokenut. 8–9-luokkalaisten osalta 72,1 % oppilaista kertoo, että heitä ei ole lainkaan kiusattu lukuvuoden aikana. Kiusatuksi tulleiden osuus on siis 8–9-luokkalaisten kohdalla hieman pienempi kuin 4–5-luokkalaisten kohdalla. Fyysistä uhkaa 4–5-luokkalaisista kertoo kokeneensa vuoden sisällä 13,9 % ja 8–9-luokkalaisista 17,6 %. Kouluterveyskyselyssä ei eritellä missä fyysinen uhka on koettu. Tämä tekee johtopäätösten tekemisen kouluväkivallan määrän suhteen vaikeaksi. 4–5-luokkalaisista 7,6 % kertoo tulleensa kiusatuksi koulussa vähintään kerran viikossa. Noin joka kolmas 8–9-luokkalainen kertoo kokeneensa häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana. Huomion kiinnittää tuloksissa se, että 8–9-luokkalaisten kohdalla 34,8 % on vastannut kiusatun tai muita kiusanneen kertoneen koulukiusaamisesta koulun aikuiselle ja tästä huolimatta kiusaamisen jatkuneen tai pahentuneen.

Lastensuojelun puolella ilmiö näkyy lähinnä yksittäisten asiakkaiden kohdalla, jotka usein ovat jo valmiiksi lastensuojelun piirissä. Heistä osa on väkivaltaisia ja osa väkivaltaa kokeneita. Väkivallan kokeminen saattaa ilmentyä mm. koulupoissaoloina. Lastensuojeluilmoitusten tekemisen kynnyksen on havaittu vaihtelevan eri koulujen välillä. Lastensuojeluilmoitusten määrä ei siksi kerro suoraan todellista kouluväkivaltatilanteiden määrää.

Merkittävää on, että kouluväkivaltakokemukset ovat usein taustalla myös myöhemmissä oireiluissa. Terveysteen ja hyvinvointiin liittyvät vaikutukset voivat olla hyvin kauaskantoisia ja siksi on hyvin vaikeaa arvioida kouluväkivallasta aiheutuvia todellisia kustannuksia yksilöiden tai yhteiskunnan kannalta. Joka tapauksessa ne ovat suuremmat kuin välittömät tilanteesta aiheutuvat kustannukset. Kuormitus joka hyvinvointialueelle tulee, on siis suurempi kuin niiden ihmisten työpanos, joiden työtehtävät suoraan liittyvät kouluväkivaltatilanteiden hoitamiseen tai selvittelyyn.

Sosiaalisen median vaikutus

Sosiaalinen media tekee kouluväkivaltatapaukset entistä näkyvämmiksi yhä suuremmalle yleisölle mm. videoinnin kautta. Somessa voi levitä esimerkiksi kiusaamiseen liittyviä TikTok-haasteita. Kiusaaminen voi levitä nopeasti ja saada laajat mittasuhteet. Tähän osittain vapaa-

ajalla tapahtuvaan häirintään ja kiusaamiseen ei päästä helposti kiinni. Somen kautta voidaan myös oppia tai kopioida haitallisia toimintamalleja.

Poliisi on havainnut sosiaalisessa mediassa lisääntyvää epäasiallista kommunikointia. On merkille pantavaa, että lähes kaikki poliisin tutkittavana olevat rikolliset teot ovat joko suoraan tai välillisesti puhelimiin tai sosiaaliseen mediaan kytköksissä. Tätä selittää pitkälti se, että lapset ja nuoret kommunikoivat paljon sosiaalisen median välityksellä ja jossa he viettävät suuren osan ajastaan. Poliisin arvion mukaan sisältöjen jakamiseen liittyy usein ajattelemattomuutta esimerkiksi kuvien ja arkaluontoisten tietojen suhteen.

Kouluväkivallan ennaltaehkäisy ja havaitseminen

Kouluväkivallan ennaltaehkäisy nähdään olevan pääasiassa koulun vastuulla. Ankkuritoiminta voi olla siinä kuitenkin tukena. On toivottu, että poliisin resursseja saadaan vahvistettua siten, että saadaan niin sanottuja koulupoliiseja kiertämään kouluja. Myös ankkuritiimin yhteisiä käyntejä kouluilla pitäisi pystyä tekemään ennakoivasti. Pirhan alueella on tavoitteena, että ankkuritiimejä voisi jatkossa olla paikallisesti siten, että jokaisella alueella olisi oma tiimi. Tällöin olisi mahdollisuus tehdä myös ennakoivaa yhteistyötä alueen koulujen kanssa.

Oppilashuollon näkökulmasta ennaltaehkäisyssä olisi tärkeää löytää toimivia muotoja tukea lapsia ja nuoria sekä perheitä haastavissa tilanteissa. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettaminen nähdään myös tärkeäksi. Kouluihin kaivattaisiin edelleen lisää resursseja niiden lasten tukemiseksi, joilla on erilaisia haasteita esimerkiksi kotona tai oppimisessa. Myös perheiden tukea tulisi vahvistaa. Lastensuojelun puolella nähdään, että lasten ja nuorten elämässä pitäisi olla riittävä määrä läsnä olevia, heidän elämästään kiinnostuneita aikuisia.

Poliisin näkökulmasta ennaltaehkäisyssä oleellista olisi huoltajien ja lasten kotiolojen huomioiminen. Vanhempien tulisi olla sitoutuneesti läsnä lasten elämässä.

Maahanmuuttajataustaisiin perheisiin olisi tarvetta panostaa omalla äidinkielellä. Tarvittaisiin yhteisten yhteiskunnan arvojen valistusta ja yhteisöllisyyden lisäämistä. Digitaalisessa ja fyysisessä maailmassa tulisi oppia toisia kunnioittavaa käytöstä. Koulutilojen valvonta ja suojaaminen lukituksin on koulujen turvallisuuden kannalta tärkeitä. Kouluihin kaivattaisiin myös

uusia tapoja opetustyöhön, sillä kaikki oppilaat eivät tunnu istuvan samaan muottiin. Tämän voidaan nähdä altistavan häiriökäyttäytymiselle.

On tekijöitä, jotka altistavat kouluväkivallalle joko tekijänä tai kohteena. Neuropsykiatrisista haasteista ja mielenterveysongelmista kärsivät lapset ja nuoret ovat tässä riskiryhmää. Aivotoiminnan rakenteellisesta ja toiminnallisesta poikkeavuudesta johtuvia neuropsykiatrisia vaikeuksia ovat esimerkiksi ADHD ja ADD, Aspergerin oireyhtymä, autismi, kehityksellinen kielihäiriö, sekä Touretten oireyhtymä. Heidän osaltaan tukitoimet ovat usein riittämättömiä ja avun piiriin on vaikea päästä. Väkivalta kertoo aina tekijöiden omasta pahasta olostsa, johon tekijä ei ole saanut riittävästi apua.

Marita Husson mukaan 8–9 luokkalaisista tytöistä 45–49 % ja pojista noin 8–9 % on kokenut seksuaalista ehdottelua tai väkivaltaa. Huolestuttavaa on, että sote-palveluissa väkivallasta ei yleisesti ottaen kysytä eikä sitä useinkaan tunnisteta, vaikka merkit ovat nähtävissä. On hyvin pitkälle työntekijästä kiinni, ottaako hän asian puheeksi.

Hammashoitajat voidaan nähdä olevan ammattiryhmä, joka poikkeaa tässä muista sote-alan ammattiryhmistä. He ottavat väkivallan asiakaskontakteissa keskimääräistä useammin esille. Tämä liittyy osittain työn luonteeseen esimerkiksi pelokkaan asiakkaan kohtaamisessa. Väkivallan merkit ovat myös usein eri tavoin suusta havaittavissa ja siksi asian esiin nouseminen on tässä yhteydessä yleisempää kuin muissa kontakteissa.

Sote-henkilöstön koulutus väkivallan tunnistamiseen ja käsittelemiseen on Ruotsissa lakisääteistä. Suomessa kyseinen koulutus ei ole lakisääteistä ja siksi henkilöstöllä ei ole välttämättä riittävä osaamista. Tutkimuksissa on havaittu, että sote-henkilöstö on itse sitä mieltä, että heillä on kyky huomata asiakkaaseen kohdistunut väkivalta ja sen merkit, mutta käytännössä niitä ei kuitenkaan havaita. Väkivalta on yleinen ilmiö, mutta ainoastaan alle 1 % väkivallan uhreista tunnustetaan sote-palveluissa. Tiedetään, että väkivallan uhrit käyttävät sote-palveluita huomattavasti enemmän kuin henkilöt, jotka eivät ole väkivallalle altistuneet. Esimerkiksi äitiysneuvoiloissa, äitiyspoliklinikoilla, lastenneuvoiloissa ja mielenterveyspalveluissa olisi mahdollisuuksia havaita väkivallan uhreiksi joutuneita asiakkaita.

Marita Husson mukaan koulututkimuksissa puolestaan näkyy se, että väkivallasta puhutaan kouluissa joko liian vähän tai siitä ei puhuta. Myöskään väkivaltaa ei juurikaan käsitellä eri sukupuolten näkökulmasta. Myös dokumentointia laiminlyödään. Lapsilla ja nuorilla ei ole sanoja väkivallan kokemuksen kertomiseen. Husson mukaan kouluissa tulisi ottaa nämä asiat puheeksi, jotta lapset ja nuoret saisivat työkaluja kertoa kohtaamistaan tilanteista ja asioista.

Ankkuritoiminta osana kouluväkivaltatyötä ja moniammatillisen työn merkitys

Tällä hetkellä Pirkanmaan ankkurisopimus on Pirhan ja Sisä-Suomen poliisilaitoksen välinen sopimus. Tarkoituksena on mahdollisesti jatkossa ottaa kuntien nuorisopalvelu tähän mukaan. Ankkuritoiminta kohdistuu varhaisessa vaiheessa nuorten hyvinvoinnin edistämiseen ja rikosten ennalta ehkäisemiseen. Tämä toteutetaan moniammatillisessa tiimissä, johon kuuluvat asiantuntijat poliisista, sosiaalitoimesta ja terveystoimesta. Nuorisotoimen mukaan tuleminen jatkossa olisi erittäin toivottavaa. Tiimi tapaa nuoren ja hänen perheensä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta nuorta voidaan tukea ja tarvittaessa ohjata avun tai tuen piiriin.

Ankkuripuhutusten määrä vuosittain on noin 250–400 välillä. (Lähde: Taru Herranen ja Markus Antila) Suurimmaksi osaksi ankkuritoimintaan asiakkaat tulevat poliisin ilmoituksen kautta, jonka taustalla on rikosilmoitus tai läheisen huoli. Ankkuritoimintaa tehdään tällä hetkellä resurssisyistä vain alle 15-vuotiaille ensikertalaisille. Jonkin verran yhteistyötä tehdään myös rikoksen uhrien kanssa. Tavoitteena on säilyttää toiminnan paikallisuus, siksi suunnitelmia kootusta palvelusta Pirkanmaalle ei ole. On tarkoituksenmukaista, että toiminnassa on pienet ja tiiviit ryhmät.

Poliisilta tulleessa lausunnossa todetaan, että tutkimusten mukaan ankkuritoiminnalla on suuri vaikuttavuus rikollisten tekojen uusimisen estämisessä. Erityisesti 15–17-vuotiaiden tekemien rikosten on todettu vähentyneen. Tehokkuus perustuu poliisin ja sosiaalitoimen yhteiseen välittömään puuttumiseen, joka huomioi sekä lapsen että huoltajat. Puuttumisen välittömyys on avaintekijä lasten käytökseen vaikuttamisessa. On havaittu, että eniten rikoksia tekeviin nuoriin ankkuritoiminnalla tai lastensuojelun toimilla ei ole vaikutusta. Yhä nuorempien lasten tekoja saatetaan poliisin tietoisuuteen. Ilman erityisen painavia syitä poliisi ei lähtökohtaisesti puhuta alle 10- vuotiaita.

Arjovuon ja Hartemon POLAMK:ille tekemässä opinnäytetyön johtopäätöksissä todetaan, että kouluväkivallan tehokas kitkeminen ei ole vain koulujen asia, vaan se vaatii useiden viranomaisten yhteistyötä. Kouluväkivaltatilanteiden ennaltaehkäisyssä ja selvittelyssä on tilanteesta riippuen mukana eri ammattilaisia. Opiskeluhuollon ammattilaisista erityisesti kuraattorit ovat pääsääntöisesti aina mukana. Kaikissa työryhmän saamista vastauksissa korostui moniammatillisen työn merkitys. Sen nähdään vähentävän tiedonkulun ongelmia. Eri viranomaisilla on oma toimivaltansa ja sen vuoksi tiedon kulku on välttämätöntä kaikkien osapuolten kesken esimerkiksi lapsen etujen valvonnan, palvelutarpeen arvioinnin ja rikollisten tekojen selvittämisen kannalta.

Pirkanmaalla monialaisen yhteistyön tehostamiseksi on perustettu keväällä 2024 kouluväkivaltatyöryhmä, jossa on edustajia Pirhasta, kunnista ja järjestöistä. Työryhmän tehtävänä on ylläpitää tilannekuvaa Pirkanmaan kouluväkivaltatilanteesta, tunnistaa ilmiöitä ja reagoida niihin. Tämän kautta voidaan antaa tukea koulutuksenjärjestäjiä ennaltaehkäisevässä työssä. Työryhmä kerää ja ajakaa hyväksi havaittuja käytänteitä sekä järjestää koulutuksia, infotilaisuuksia ja kampanjoita aiheeseen liittyen. Työryhmällä on myös tiedottajan rooli sekä koulujen, oppilaiden, huoltajien että median suuntaan. Keväälle 2025 on suunnitteilla webinaarisarja rehtoreille ja koulutuksen järjestäjille.

Toimenpide-ehdotukset

Yhteenvetona voidaan todeta, että kouluväkivalta on ilmiö, joka vaatii erityistä huomiota. Ongelma on kokonaisuudessaan hyvin monisyinen ja siksi vaikeasti ratkaistavissa. Tämän vuoksi monialainen yhteistyö on avainasemassa ilmiöön puuttumisessa. Sote-henkilöstön ja erityisesti oppilashuollon henkilöstöä tulee kouluttaa väkivaltatilanteiden tunnistamiseksi ja niihin puuttumiseksi. Oppilashuollon ja nuorisotyön tulee olla saatavilla siellä missä nuoret ovat.

Pirhan strategian mukaisesti palveluidemme tulee perustua näyttöön ja tutkittuun tietoon. Kaiken saamamme tiedon valossa suuri ongelma edelleen on tietojen hajanaisuus. Systemaattista tilastointia kouluväkivallan määrästä ja laadusta ei edelleenkään ole. Tilastojen puuttuminen vaikeuttaa kokonais kuvan saamista ilmiön laajuudesta ja sen vaikutuksista. Myös tehokkaan ennaltaehkäisyn näkökulmasta olisi tärkeää saada ajantasaista tietoa

kouluväkivallan esiintymisestä. Vain vakavimmat poliisin tietoon tulleet tapaukset rekisteröidään varmuudella.

Kouluväkivallan vakavuuteen ilmiönä on herätty ja aiheen ympärillä onkin menossa erilaisia hankkeita. Tällä hetkellä on käynnissä usean yliopiston yhteinen Digisos2023-2025 hanke, jonka tarkoituksena on tuottaa tietoa mm. digitaalisen väkivallan tunnistamisen ja siihen puuttumisen haasteista ja mahdollisuuksista sosiaalityön käytännöissä ja sosiaali- ja terveystalvvelujärjestelmässä. Pirhan on hyvä tulevaisuudessa tärkeää lähteä mukaan hankkeisiin, joiden avulla voidaan ennaltaehkäistä kouluväkivaltaa.

On huomattava, että väkivaltaa kokeneilla lapsilla ja nuorilla ei useinkaan ole valmiuksia ottaa asiaa esiin. Tämän vuoksi on tärkeää, että kouluissa otettaisiin käyttöön erilaisia opetuksellisia keinoja osana koulun arkea, joissa asiaa olisi mahdollista käsitellä. Tätä kautta asian esiintuomisen kynnys madaltuisi. Tässä Pirhan opiskeluhuollon henkilöstöllä voisi olla asiaa edistävä rooli.

Mietinnössä esiin tulleiden asioiden valossa hyvinvointi- ja kokonaisturvallisuusvaliokunta ehdottaa seuraavia toimenpiteitä:

- Pirha kouluttaa henkilöstöä kouluväkivallan tunnistamiseksi ja siihen puuttumiseksi.
- Pirha aktiivisesti edistää monialaista yhteistyötä, joka on avainasemassa kouluväkivaltaan puuttumisessa.
- Pirha edistää yhtenäisiä käytäntöjä ja tilastointia tässä monen eri viranomaistoimijan kokonaisuudessa.
- Pirhan keväällä 2024 aloittanut kouluväkivaltatyöryhmä jatkaa toimintaansa, jotta Pirha pystyy parhaalla mahdollisella tavalla löytämään keinoja ennaltaehkäisyn kehittämiseksi ja ongelmiin vastaamiseksi.
- Pirhan opiskeluhuollon henkilöstö edistää yhteistyötä koulujen kanssa, jotta löydetään opetuksellisia keinoja osaksi koulujen arkea lasten ja nuorten valmiuksien lisäämiseksi kouluväkivallasta keskustelemiseksi.

- Pirha on avoin tulevaisuudessa osallistumaan hankkeisiin, jotta kouluväkivaltatyötä voitaisiin edistää ja kouluväkivaltaa ennaltaehkäistä.
- Erityisesti Nepsy-lapset ja -nuoret tulee huomioida kouluväkivallan riskiryhmänä.
- Pirhan tulee varmistaa, että kouluväkivaltaa kokeville lapsille ja nuorille ja heidän huoltajilleen tarjotaan psykososiaalista tukea riittävän nopeasti asian ilmitulon jälkeen. Tämä tarkoittaa mm. koulupsykologien, -terveydenhoitajien ja -kuraattoreiden määrän lisäämistä nykyisestä. Tällä voidaan vähentää pitkäkestoisia ja vakavia haittoja, joita kouluväkivalta voi tutkitusti aiheuttaa sitä kokeville myöhemmin elämässä: mm. sosiaalisten tilanteiden pelkoa, traumaperäistä oireilua, mielenterveys- ja päihdeongelmia sekä kohonnutta riskiä joutua uudelleen väkivallan uhriksi tai käyttäytyä itse väkivaltaisesti.

Lähteet ja kirjallisuutta

Husso, M., Notko, M., Virkki, T., Holma, J., Laitila, A. & Siltala, H. (2021) Domestic Violence Interventions in Social and Health Care Settings: Challenges of Temporary Projects and Short-Term Solutions. *Journal of Interpersonal Violence*, 36 (23-24), 11461-11482. DOI: <https://doi.org/10.1177/0886260519898438>

Husso, M., Virkki, T., Notko, M., Holma, J., Laitila, A. & Mäntysaari, M. (2012) Making Sense of Domestic Violence Intervention in Professional Health Care. *Health and Social Care in the Community*. 20(4), 347-355. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.13652524.2011.01034.x>

Nytkis (2024): Ei kaikki miehet, mutta liian moni. <https://nytkis.org/ajankohtaista/uusi-tutkimus-joka-neljas-alle-35-vuotias-mies-uskoo-etta-nainen-voi-ansaita-vakivallan/>

Pirkanmaan väkivallan ehkäisyn suunnitelma 2024-2026:
<https://pirha.cloudnc.fi/download/noname/%7Bf9c221ec-9d27-4e15-9fe6-46b21e2754cc%7D/53075>

Pirha.fi - hoito- ja palveluketjut: [Hoito- ja palveluketjut - pirha.fi](https://pirha.fi/hoito-ja-palveluketjut)

Pirha.fi - Apua väkivaltaan -sivusto: <https://www.pirha.fi/palvelut/kiireellinen-hoito-ja-paivystys/apua-vakivaltaan>

Perkiö & Nurmiraanta (Pirha 2024): Huumeilmiöt Pirkanmaalla 2024 – sosiaalinen raportti.
<https://pirha.cloudnc.fi/download/noname/%7Bcc50b01a-54e7-4037-9946-979acffd225a%7D/52218>

Pyykkö (2025): Selvitys sosiaali- ja terveysalan järjestöjen avustustoiminnan edellytyksistä ja linjauksista: Selvityshenkilön raportti. [Selvitys sosiaali- ja terveysalan järjestöjen avustustoiminnan edellytyksistä ja linjauksista: Selvityshenkilön raportti - Valto](https://www.pirha.fi/raportit/selvitys-sosiaali-ja-terveysalan-jarjestojen-avustustoiminnan-edellytyksista-ja-linjauksista-selvityshenkilon-raportti)

Siltala, Heli; Hisasue, Tomomi; Hietämäki, Johanna; Saari, Juhani; Laajasalo, Taina; October, Martta; Laitinen, Hanna-Leena; Raitanen, Jani (2022): Lähisuhdeväkivallasta aiheutuva palveluiden käyttö ja kustannukset terveys-, sosiaali- ja oikeuspalveluissa.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164292>

THL (2020): Työpaperi 44: Arvio turvakotien perhepaikkojen riittävästä määrästä ja kustannuksista. [Arvio turvakotien perhepaikkojen riittävästä määrästä ja kustannuksista](#)

THL (2022): Ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaattorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144538/OHJ2022_010_09062022.pdf

THL:n verkkokoulut: <https://thl.fi/palvelut-ja-asiointi/verkkokoulut>

YLE (2024): Suomessa on sairaala, jossa seksi on osattu ottaa puheeksi potilaan kanssa jo pitkään. <https://yle.fi/a/74-20123233>

Virkki T, Husso M, Notko M, Holma J, Laitila A & Mäntysaari M (2011) Väkivallan kehystäminen erikoissairaanhoidossa: puuttumisen ja muutoksen mahdollisuudet. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti, 48; (4), 280–293.

Arjovuo Santeri & Hartemo Topias 2019. Katsaus oppilaiden väliseen väkivaltaan, Poliisi ammattikorkeakoulun opinnäytetyö /AMK.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) 2023. Kouluterveyskysely. Osoitteessa: <https://thl.fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/lasten-ja-nuorten-hyvinvointi-kouluterveyskysely>

Sähköpostilausunnot: rikoskomisario/tutkinnanjohtaja Markus Antila, ennaltaehkäisevä toiminta, Sisä-Suomen poliisi (14.1.2025), vastuualuejohtaja Terhi Huttunen, perhepalvelut, Pirha (20.1.2025), sosiaalityönjohtaja Hanna Lähteenmäki, lastensuojelun sosiaali- ja perhetyö, Pirha (16.1.2025), opiskeluhuollon vastuualuejohtaja Marja Nurmi-Vuorinen, Lasten, nuorten ja perheiden palvelut, Pirha (13.1.2025).

